

УДК168.522: 378

Щербакова Н.В., викладач

Таврійський державний агротехнологічний університет

СТРУКТУРА ПРОЦЕСУ ВИВЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ У ТЕХНІЧНОМУ ВНЗ

Анотація. У статті розглянуто процес вивчення гуманітарних дисциплін у технічному ВНЗ. Зокрема проаналізовано структура гуманітарної дисципліни "Філософія".

Ключові слова: професійні якості, знання, уміння, світогляд, кейс-технології.

Постановка проблеми. Цілісна особистість фахівця може бути сформована лише в цілісному педагогічному процесі, для якого характерна внутрішня цілісність його компонентів та їх взаємодія. У свою чергу цілісність процесу гуманітарної підготовки характеризують єдність викладання та навчання, а також єдність змістової та процесуальної сторін цього процесу. А цілісність процесу гуманітарної підготовки як комплексності його задач та засобів їх реалізації знаходить вираження у визначенні правильного співвідношення знань, вмінь та навичок, узгодженість процесу навчання та розвитку, в об'єднанні знань, умінь та навичок в єдину систему уявлень про світ та способи його змін. Проблема забезпечення змістової цілісності гуманітарної підготовки є ключовою у вирішенні задачі безперервної технічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цілісність процесу вивчення гуманітарних дисциплін у ВНЗ полягає в єдності цілей навчання, які втілюються в змісті гуманітарної підготовки, засобах та методах навчання. Саме як свідому діяльність, пов'язану з метою та задачами розглядають процес навчання О. М. Леонт'єв [1] та Н. Ф. Тализіна [2]. Як процес і одночасно елемент більш довготривалого процесу навчання розглядає акт навчання І. Я. Лернер [3]. При цьому процес навчання він визначає як зміну актів навчання, що відбуваються за об'єктивними законами й під час якої змінюються діяльність учителя та учнів та якості учнів у результаті їхньої діяльності. З точки зору психології розглядає навчання Б. Г. Анан'єв, вважаючи навчання основною формою керування психічним розвитком, який не обмежується лише впливом через предмет навчання, а

відбувається завдяки всій системі відносин [4]. Можна погодитись з А. В. Глузманом, який стверджує, що "якість підготовки спеціаліста, рівень сформованості його професійних якостей, знань, умінь, засобів діяльності, мотивів, інтересів, потреб і можливостей залежать від науково обґрунтованої побудови педагогічного процесу в університеті" [5:211]. Тож розглянемо процес вивчення гуманітарних дисциплін як систему з двома важливими елементами – викладанням та навчанням. Процес викладання ми розуміємо як діяльність викладача з організації засвоєння змісту тієї чи іншої гуманітарної дисципліни та керування цим засвоєнням. У

свою чергу навчання – це діяльність студента з організації умов, що забезпечують засвоєння ним змісту дисципліни, яка вивчається.

Формулювання цілей статті. Мета даної статті – розглянути процес вивчення гуманітарних дисциплін у технічному виші, зокрема структуру гуманітарної дисципліни "Філософія", яка була обрана для проведення експериментального дослідження.

Виклад основного матеріалу досліджень. Проблема забезпечення змістової цілісності процесу вивчення гуманітарних дисциплін вирішується завдяки чіткого визначення ролі кожної гуманітарної дисципліни в майбутній професійній діяльності інженера. Однією з властивостей знань є їх структурованість. Саме для навчального матеріалу важливо встановити його структуру.

Розкриття мети навчання тієї чи іншої дисципліни дозволяє дати відповідь на питання, для чого організоване навчання. Мета – це системотворчий компонент, вона виконує мотиваційну, регулюючу, прогностичну та конструктивну функції процесу навчання визначення навчальних задач, що у свою чергу, дозволяє студенту зрозуміти, що він повинен вчити з того, що він ще не знає. У свою чергу, знання змісту дисципліни відповідає на питання, чому необхідно навчати для того, щоб досягти поставленої мети.

Формулювання задач дає можливість визначити організаційні форми, методи та засоби, які необхідні для їх виконання. За формою гуманітарна освіта повинна бути певною мірою ігровою. Саме ігрові методи навчання дозволяють не просто засвоювати інформацію, а й формувати культуру сприйняття нової інформації та ціннісно-зрілу особистість. Сучасні тенденції, зорієнтовані на гуманістичні цілі, потребують нових методів та форм, відмінних від методів та форм, традиційних для індустріального суспільства. Переважно традиційні методи навчання, які досі є основними при викладанні дисциплін гуманітарного циклу, формують пасивну

аудиторію, для якої чужими є рух учасників навчального процесу назустріч один одному та творчість. Гуманітарна підготовка фахівців повинна бути орієнтованою не стільки на засвоєння великої кількості інформації та методик передавання знань, скільки на здатність викладача та студентів до власної і спільної, партнерської діяльності.

Цілеспрямована організація процесу вивчення гуманітарних дисциплін дозволяє студентам планувати свою діяльність, планування передбачає визначення послідовності вивчення дисциплін та виконання студентами навчальної роботи. Таким чином планування виконує координуючу функції.

Модульна система організації навчального процесу дозволяє подавати зміст навчання у закінчених самостійних модулях, які одночасно містять і певну інформацію й методичні вказівки щодо її використання.

Ефективне здійснення навчання неможливе без контролю, корегування та оцінювання результатів навчання. Саме контроль виконує функцію зворотного зв'язку. Регулярний контроль процесу навчання в цілому забезпечує рейтингова система оцінювання успішності студентів у кожному модулі. Контроль безпосередньо пов'язаний з корегуванням. Корегування – це реакція студентів на свої власні помилки.

Не меншу роль у навчанні має оцінка. Саме оцінка дозволяє виявити рівень засвоєння студентами певних знань та вмінь, а також дозволяє виявити, чи розв'язана задача, поставлена перед студентами, і чи можна переходити до наступного етапу навчання.

Враховуючи все вищевикладене, ми можемо схематично зобразити структуру процесу вивчення гуманітарних дисциплін в ВТНЗ.

- Аналіз ситуації, визначення та постановка мети, визначення задач
- Планування роботи, відбір змісту
- Організація педагогічного процесу: відбір форм, методів та засобів для досягнення мети
- Виконання навчальних операцій: взаємодія учасників навчального процесу, організація та самоорганізація студентів
- Організація зворотного зв'язку, контроль та корекція робіт з засвоєння матеріалу та самоконтроль
- Аналіз та самоаналіз, оцінювання результатів навчання
- Корекція

Розглянемо детально структуру підготовки студентів ВТНЗ з дисципліни "Філософія", яка була обрана нами для проведення експерименту.

Визначимо загальну структуру дисципліни "Філософія" для студентів

ВТНЗ. Курс філософії має за мету формувати чіткі уявлення про сутнісну ієрархію реальностей, що абсолютизуються різними типами світогляду. Програма курсу філософії розроблена у відповідності з сучасною концепцією освіти студентів вищих технічних навчальних закладів України, яка враховує стандарти й рекомендації щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти [7].

Програма курсу "Філософія" складена з урахуванням специфіки та профілю виші, а також з посиленням гуманістичної складової професійної підготовки спеціаліста. Змісту викладання філософії належить центральна роль в процесі формування у майбутнього фахівця цілісного світогляду та відповідальності за свою діяльність [8]. Під час відбору змісту дисципліни "Філософія" необхідно дотримуватися принципу єдності історичного та логічного, як базисного принципу конструювання освітнього простору, а також антропологічного принципу проблематизації матеріалу.

Уявлення про що знання з тієї чи іншої гуманітарної дисципліни нам дає перелік тем, що вивчаються. Стосовно дисципліни "Філософія", то перелік основних тем передбачений освітньо-професійною програмою.

Не можна не визнавати той факт, що найважливішим при викладанні дисципліни є не розкриття теми заняття та вирішення певних завдань, а проблемний виклад матеріалу та самостійний рівень завдань. Тому доцільно використовувати такі завдання, які вимагають самостійного мислення, вміння аналізувати, синтезувати, робити припущення та інше. При використанні традиційних методів викладання філософії всі поняття курсу вводяться послідовно їхньому вивченню як наукових теоретичних понять [9]. У результаті не розкривається роль філософських ідей у розвитку наукового пізнання, що призводить до того, що студенти не мають уявлення про світоглядний фундамент фахових дисциплін. У свою чергу роз'єднаність фундаментальних понять призводить до фрагментарності образу світу на зниження світоглядної спрямованості навчання.

Пасивне сприйняття лекційного матеріалу призводить у результаті до репродуктивного відтворення матеріалу. Тому доцільно скорегувати співвідношення лекцій, практичних занять та семінарів, а також додати активні методи, що передбачають безпосередню участь студентів у процесі передачі та засвоєння знань. Семестровий цикл підготовки з філософії містить у собі лекції, практичні заняття (семінари та колоквиуми) та самостійну роботу. Курс філософії у ВТНЗ при підготовці бакалаврів вивчається на першому курсі протягом першого чи другого семестру і складає 4 години на тиждень. При цьому 2 години на тиждень складають

лекції та 2 години – семінарські заняття. Підсумкова форма контролю – екзамен наприкінці семестру. У свою чергу в процесі магістерської підготовки курс філософії вивчається також протягом одного семестру (1 курс 2 семестр) і складає 2 години на тиждень лише лекційних занять.

Кількість годин, відведених на самостійну роботу з дисципліни "Філософія", складає 1/3 від всієї кількості годин, відведених на предмет. Форми й методи СРС у навчальних планах та програмах строго не регламентуються. Це дає можливість використовувати години для СРС для організації того чи іншого виду навчальної діяльності. У технічних вузах, де на гуманітарну підготовку відводиться мала кількість годин для практичних занять (до 25%), ми вважаємо доцільним включити самостійну роботу в систему роботи над кейсами. Кожен студент отримує індивідуальне домашнє завдання, яке складається з певної кількості кейсів. На допомогу студенту пропонуються спеціальні методичні вказівки, в яких представлені теми кейсів, методика роботи над кейсом та приклади роботи з ним.

Студент здає викладачу кейс на практичному занятті, беручи участь в обговоренні. Самоконтроль студентів відбувається під час виступів на семінарських заняттях, а також виступів з доповідями на студентських конференціях. У свою чергу корегування – під час обговорення питань, що виносяться до семінарських занять, перевірки індивідуальних завдань та рефератів, індивідуальних консультацій тощо. Крім екзаменаційного оцінювання у кінці семестру, відбувається оцінювання знань студентів протягом семестру (оцінювання відповідей на семінарських заняттях) та під час модульного контролю в середині семестру.

Висновки. Таким чином ми бачимо, що оскільки гуманітарна підготовка спрямована на формування гуманітарного та гуманістичного мислення, то провідне місце посідає проблема пошуку та вдосконалення технологій, здатних активізувати пізнавальну діяльність студентів. Використання традиційних методів навчання не дає очікуваних результатів. Значний обсяг матеріалу, його складність та різноманітність, а крім того ще й обмежена кількість годин, не дозволяють розвивати в студентів пам'ять, не сприяють розвитку аналітичного мислення. Вирішити існуючі проблеми, на нашу думку, здатне органічне поєднання традиційних організаційних форм занять (лекцій, семінарів, практичних занять) з обговоренням кейсів. При цьому кейс, який використовується при вивченні філософії активізує пізнавальну діяльність студентів, що дозволяє їм брати участь у процесі передачі та засвоєнні знань. Саме тому в наших наступних публікаціях ми плануємо розкрити навчальний потенціал кейс-методу при вивченні

гуманітарних дисциплін, обраних нами для проведення експериментального дослідження.

Бібліографічний список.

1. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы и эмоции. – М., 1971. – 40 с.
2. Талызина Н. Ф. Педагогическая психология: Уч. пособ для студ. ср. пед. уч. зав. – М.: Изд. Центр "Академия", 2006. – 222 с.
3. Лернер И. Я. Процесс обучения и его закономерности. – М.: Знание, 1980. – 96 с.
4. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. – Л., 1968. – 338 с.
5. Глузман А. В. Университетское педагогическое образование: опыт системного исследования. – К.: Просвіта, 1997. – 312 с.
6. Гринюк Г. А., Семенчик Ю. О. Відбір навчального матеріалу для формування англомовної лексичної компетенції у студентів-економістів // Іноземні мови. – 2007. – № 2. – С. 30-34.
7. Філософія. Навчальна програма нормативної дисципліни для вищих закладів освіти. Проект. – Київ: Видавництво "Генеза", 1997. – 20 с.
8. Коротких В. Преподавание философии как педагогическая проблема // Альма-матер: Вестник высшей школы. – 1999. – № 4. – С. 28-31.
9. Кузнецов В. Ю. Философия преподавания философии // Вестник Московского унив-та. Серия 7. Философия, 2003. – № 5. – С. 73-85.

Sherbakova N.V. The Structure of the Process of Humanities Learning at the Technical Universities.

Summary. The structure of the process of humanities learning at the technical universities is examined in the article. The structure of the discipline "Philosophy".

Key words: professional qualities, knowledge, skills, ideology, case-technology